

Стојановић, Стефан

Утицај међујезичке интерференције и типови грешака приликом савлађивања партиципског система руског језика од стране говорника српског језика

Opera Slavica. 2023, vol. 33, iss. 4, pp. 17-36

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2023-4-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.79399>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20240131

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Утицај међујезичке интерференције и типови грешака приликом савлађивања партиципског система руског језика од стране говорника српског језика

Role of Cross-Linguistic Influence and Error Types of Speakers of Serbian in the Acquisition of the Russian Participle System

Стефан Стојановић

(Београд, Србија)

Сажетак:

Овај рад се бави потешкоћама у усвајању руског партиципског система од стране говорника српског језика. Корпус за ову анализу чинили су писмени радови студената 3. године Групе за руски језик, књижевност, културу Филолошког факултета Универзитета у Београду. Утврђено је да међујезичка интерференција са уделом од 12,65% у укупном броју грешака игра мању улогу у погрешној употреби руских партиципа. Додатних 29,75% грешака представљају грешке које нису последица негативног језичког трансфера, али на које се може указати током наставе. Већину направљених грешака – 57,6%, међутим, представљају такорећи немотивисане, непредвидиве грешке, које су последица недовољно усвојеног градива о партиципима и слабог знања руске граматике уопште.

Кључне речи:

руски језик; српски језик; граматика; партиципи; међујезичка интерференција; усвајање страног језика

Abstract:

This paper is concerned with the difficulties in the acquisition of the Russian participle system by speakers of Serbian. The corpus for this analysis consists of the written examinations of the 3rd year students of Russian language, literature and culture at the Philological Faculty of the University of Belgrade. It was found that cross-linguistic influence plays a minor role, accounting for 12,65% of the total number of incorrect uses of Russian participles. Another 29,75% of the errors are those that are not due to cross-linguistic influence, but can be pointed out in class. Most of the errors (57,6%) are unmotivated, unpredictable errors, which are a consequence of the insufficient acquisition of the participial system as well as the overall poor knowledge of Russian grammar.

Key words:

Russian language; Serbian language; grammar; participles; cross-linguistic influence; second language acquisition

Поређење појединих обележја партиципског система руског и српског језика било је тема дисертација О. Брајичић¹ и С. Стојановића². О. Брајичић се претежно бавила могућношћу замене партиципских конструкција релативним реченицама, као и преводним еквивалентима српских и руских партиципа. Тема дисертације С. Стојановића између осталог обухватила је руске и српске партиципе, који су проучавани у својству средстава изражавања перфектности и резултативности. Методолошким проблемима у усвајању партиципског система руског језика од стране говорника српског језика бавили су се С. Терзић³ и Н. Лаиновић-Стојановић⁴. Више о овим радовима биће речи на одговарајућим местима ниже.

- 1 BRAJIČIĆ, O.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- 2 STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- 3 TERZIĆ, S.: Radni glagolski pridev sadašnjeg i prošlog vremena (obrada u srednjoj školi). *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet, Užice, 2006, 7, s. 121–131.; TERZIĆ, S.: Prevod participskih konstrukcija sa ruskog na srpski jezik (metodički aspekt). *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet u Užicu, 2016, 18, s. 149–156.
- 4 LAINOVIĆ-STOJANOVIĆ, N.: *Srpski ekvivalenti ruskih radnih glagolskih prideva u jeziku struke*. Niš: Prosveta, 1998; LAINOVIĆ-STOJANOVIĆ, N.: Serbskije èkvivalenty russkich stradatel'nych pričastij nastojaščego vremeni v tekste po special'nosti. *Facta universistatis*, series: Linguistic and literature, 2003, 2/10, s. 375–387.

Као што су то и наведени аутори приметили, постоје знатне разлике између руског и српског партиципског система. У руском језику постоји опозиција по дијатези и времену⁵, док у српском опозиције по времену нема: руски стога има четири партиципа, док српски има само два. По облику, а донекле и по функцији, подударају се једино руски трпни партицип прошлог времена и српски трпни партицип (партицип на *-н*, *-т*).

Као материјал за ово истраживање послужиле су грешке у употреби партиципа које су студенти треће године Групе за руски језик, књижевност, културу на Филолошком факултету Универзитета у Београду правили на писменом испиту из предмета Руски језик 5. Предмет Руски језик 5 посвећен је морфологији и синтакси глагола у руском језику у поређењу са српским. Партиципи се проучавају на свим годинама студија. На трећој години, на предмету Руски језик 5, партиципи се изучавају у оквиру двеју наставних јединица: наставне јединице посвећене конкретно партиципима и наставне јединице посвећене глаголском стању.

На писменом испиту из Руског језика 5 од студената се тражи да свако вежбање у практичном делу теста ураде правилно преко 50%. У оквиру теста постоје два вежбања посвећена партиципима. У једном вежбању је потребно само навести све партиципе које дати глагол има, односно уколико глагол не гради одговарајући партицип, у одговарајућем пољу потребно је то означити косом цртом. Навешћемо пример једног глагола чије партиципе студенти треба да наведу:

(1)

Инфинитив	ДПНВ	ДППВ	СПНВ	СППВ
разбить	/	разбивший	/	разбитый

У примеру (1) студентима је дат инфинитив (*разбить*), а они треба да наведу радни партицип прошлог времена (ДППВ) *разбивший*, трпни партицип прошлог времена (СППВ) *разбитый*, као и да означе косом цртом да овај глагол нема облике радног партиципа садашњег времена (ДПНВ) и трпног партиципа садашњег времена (СПНВ). Студенти свакако праве грешке и у овом вежбању,

5 Партиципи, заправо, не изражавају време у ужем смислу (апсолутно време), већ таксис, односно релативно време. Другим речима, радња изражена партиципом не оријентише се према некој тачки на временској оси, већ према времену вршења друге, управне радње. С обзиром да таксисни односи нису тема овог рада, ми ћемо говорећи о партиципима ипак користити традиционални термин *време*, односно служићемо се терминима *йрошлої* и *йарѝициї* *садашњеї* времена.

али грешака нема пуно, и до сада ниједан студент није урадио ово вежбање с мање од 51% тачних одговора.

Далеко веће потешкоће студентима причињава употреба партиципа у одговарајућем контексту. У другом вежбању посвећеном партиципима потребно је правилно употребити одговарајући партицип од глагола датог у загради. Као пример навешћемо следећу реченицу из теста у јануарском испитном року 2021–2022. године:

(2) И мы смотрим вслед улетающему (улетать) самолёту и понимаем — навсегда...

У примеру (2) студент треба да унесе правилан облик одговарајућег партиципа глагола датог у загради (*улетать*), а то је у овом случају облик датива једнине мушког рода радног партиципа садашњег времена *улетающему*. Задатак овог вежбања у суштини своди се на низ мањих задатака: 1) треба одабрати дијатезу партиципа; 2) треба одабрати време партиципа; 3) треба знати како се одговарајући глагол мења и како се одговарајући партицип гради, како би се направио одговарајући партицип; 4) партицип треба убацити у одговарајући облик (род, број, падеж, аниматност, дуг/кратак облик). На сваком од ових задатака могуће је направити грешку.

Задатак овог рада јесте 1) класификација грешака; 2) утврђивање улоге међујезичке интерференције код говорника српског приликом усвајања партиципског система руског језика; 3) идентификација оних типова грешака на које је потребно скретати посебну пажњу студентима приликом наставе.

Анализиране су грешке из свих шест испитних рокова у току школске 2021–2022. године (84 теста у којима је попуњено барем једно поље у анализираном вежбању). Ово вежбање се састојало некад од 9, некад од 11 реченица⁶. Укупно је анализирано 833 поља, од чега је погрешан облик уписан у 316 поља, а остављено непопуњено 76. Од студената се тражило и да правилно акцентују сваки глаголски облик, али грешке у акцентовању нису обухваћене овом анализом. Издвојени су следећи типови грешака:

1. Грешке у изражавању резултативности

Ни у руском, ни у српском језику не постоји граматикализовано средство које служи искључиво изражавању резултативности. Уколико се резултат односи

6 Непаран број ради лакшег оцењивања, односно да би се лакше утврдило да ли је студент прешао 50%.

на семантички објекат радње (= *објектајски резултиајив*⁷), у обама језицима користе се трпни партиципи на *-н*, *-т*⁸, образовани од прелазних глагола свршеног вида⁹. Овакви партиципи могу се користити у свим синтаксичким функцијама: атрибутивној, полупредикативној и предикативној. Навешћемо по један пример из оба језика¹⁰:

(3) И на крају, треба рећи да је некада Музеј спорта био **отворен** за јавност [...] (*Полиџика*, 19. 11. 2005.)

(4) И тут же в **раскрытую** дверь вошёл важный Пингвин – в черном фраке с галстуком-бабочкой (С. Козлов, *Новогодняя сказка*).

У примеру (3) партицип *отворен* употребљен је предикативно и односи се на синтагму *Музеј сјорџа*, која на семантичком нивоу представља објекат радње изражене партиципом (= *Музеј сјорџа су отворили за јавност*). Слично је и у руској реченици (4), где је партицип употребљен атрибутивно (= *дверь*

7 NEDJALKOV, V. P., JAXONTOV, S. Je.: The typology of resultative constructions. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 9.

8 У руском *џрџни џарџициј џрошлоџ времена* (*страдателноџ причастие прошедшего времени*), у српском просто *џрџни џарџициј* (пасивни партицип / глаголски придев).

9 За руски в. нпр. DAHL, Ö.: *Tense and aspect systems*. Oxford – New York: Basil Blackwell, 1985, s. 135; NEDJALKOV, V. P., JAXONTOV, S. Je.: The typology of resultative constructions. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 47–48; MASLOV, Ju. S.: Perfektnost'. In: BONDARKO, A. V. (ed.): *Teorija funkcional'noj grammatiki: Vvedenije, aspektual'nost', vremennaja lokalizovannost', taksis*. Moskva: URSS, 2014, s. 197; KNJAZEVIĆ, J. P.: Resultative, passive and perfect in Russian. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 346; KNJAZEVIĆ, Ju. P.: *Grammatičeskaja semantika: ruskiј jazyk v tipologičeskoј perspektive*. Moskva: Jazyki slavjanskich kul'tur, 2007, s. 486–488; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 35–38. За српски в. ĐORĐIĆ, P.: O staroslovenskim trpnim pridevima. *Južnoslovenski filolog*, 1931, 11, s. 120–141, 166; STEVANOVIĆ, M.: Refleksivni glagoli i promenljivost radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 197. STEVANOVIĆ, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, tom II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986, s. 726; BRAJIĆIĆ, O.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 370; FEKETE, E.: Između pasiva i adjektiva. *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 2007, 71–72; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 38.

10 Уколико није другачије наведено, примери су из студентских тестова. Уз примере који нису из студентских текстова (нпр. примери (3), (4)) даје се у угластим заградама извор. Руски примери су пронађени уз помоћ *Националној корпуса руској језика* (*Национальный корпус русского языка* – <https://ruscorpora.ru>), а српски помоћу *Корпуса савременој српској језика на Мајемајичком факултету у Београду* (<http://korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>).

раскрили). Студенти у току школске 2021/2022. г. нису направили ниједну грешку у избору партиципа приликом изражавања овог типа резултативности, што је, вероватно, последица високе корелације у изражавању објекатске резултативности између српског и руског језика.

Резултат се такође може односити и на семантички субјекат радње (= субјекатски резултатив¹¹). Средства изражавања овог типа резултативности у руском и српском језику нису једнообразна и само се делимично подударају. У српском језику субјекатска резултативност се изражава помоћу радног партиципа (партицип на -л)¹² и трпног партиципа¹³. Самостално употребљени партицип на -л (ван састава сложених глаголских облика)¹⁴ у српском се гради

- 11 NEDJALKOV, V. P., JAXONTOV, S. Je.: The typology of resultative constructions. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 9. У овом раду под субјекатским резултативима подразумеваћемо и субјекатски употребљене дводијатезне резултативе (*Ibidem*, s. 12). Дводијатезни резултативи су они који се могу истовремено мотивисати и повратним, и прелазним глаголом (нпр. *обучен < обући се, обући*), односно који се могу употребити и субјекатски (*он је обучен = он се обукао*), и објекатски (*он је обучен = обукли су га*). У субјекатске се могу још удвојати и посесивни резултативи (*Ibidem*, s. 9–10, 22–26). Посесивни резултативи представљају тип резултатива код ког се субјекат одређује преко објекта који му припада (нпр. *сломљена му је рука; има измаићене наочаре*). Њих на тесту није било, нити се обрађују у настави.
- 12 BELIĆ, A.: О променљивости радног (прошлог) глаголског prideva. *Naš jezik*, 1934, 2/2, s. 33–39; STEVANOVIĆ, M.: Refleksivni glagoli i promenljivost radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 196–205; STEVANOVIĆ, M.: Još nešto o pridevskoj funkciji radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1958, n. s. 9/3–4, s. 86–92; STEVANOVIĆ, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, том II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986, s. 721–725; BRAJČIĆ, O.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 431; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektности u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 197–208. Треба додати да се партицип на -л у основном облику (мушки род, номинатив, једнина, неодређени вид) услед преласка л у о заправо не завршава на л, већ на о. У осталим облицима, где л није на крају слога, чува се.
- 13 ĐORĐIĆ, P.: О staroslovenskim trpnim pridevima. *Južnoslovenski filolog*, 1931, 11, s., s. 141–148, 151; СТЕВАНОВИЋ 1940; STEVANOVIĆ, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, том II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986, s. 727–734; BRAJČIĆ, O.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 28–29; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektности u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 41–42, 45–48.
- 14 Неки аутори (нпр. BELIĆ, A.: *Musić d-r A. Značenje i upotreba participâ u srpskohrvatskom jeziku. Napisao redovni pravi član – –. Rad*, 1935, 250, str. 127–157. Južnoslovenski filolog, 1933–1934, 8, s. 196–197; LAINOVIĆ-STOJANOVIĆ, N.: *Srpski ekvivalenti ruskih radnih glagolskih prideva u jeziku struke*. Niš: Prosveta, 1998, s. 132) сматрају да у српском постоји само један партицип – трпни. С. Терзић, пак, у (TERZIĆ, S.: *Radni glagolski pridev sadašnjeg i prošlog vremena (obrada u srednjoj školi)*. *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet, Užice, 2006, 7, s. 123) партиципу на -л признаје статус партиципа, док у (TERZIĆ, S.: *Prevod participskih konstrukcija sa ruskog na*

од медијалних глагола који су истовремено непрелазни, неповратни, свршеног вида, типично трансформативни и инхоативни^{15 16}. Може се користити у свим синтаксичким функцијама и има резултативно значење¹⁷. Навешћемо један пример атрибутивно употребљеног партиципа на -л од медијалног неповратног глагола *йромукнуџи*:

(5) Удариле **промукле** певаљке у најтананије емоције. (*Полиџика*, 15.5.2006.)

У реченици (5) партицип се односи на именицу *йеваљке*, која на семантичком (и синтаксичком) нивоу представља субјекат радње.

srpski jezik (metodički aspekt). *Zbornik radova*, Учитељски факултет у Уџицу, 2016, 18, s. 149–156) сматра да у српском постоји само трпни партицип. А. Белић (BELIĆ, A.: Musić d-r A. Značenje i upotreba participâ u srpskohrvatskom jeziku. Napisao redovni pravi član – -. Rad, 1935, 250, str. 127–157. *Јуџнословенски филолог*, 1933–1934, 8, s. 195–202) свој став базира на томе што се радни партицип не може у атрибутивној функцији употребљавати слободно од свих глагола. Лексичка и морфолошка ограничења у грађењу резултатива – а управо то значење има радни партицип у српском језику, типолошки нису нимало необична (в. NEDJALKOV, V. P., JAXONTOV, S. Je.: The typology of resultative constructions. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 28–37). По нама треба одвојити радни партицип, који се гради од горенаведених глагола и користи у свим синтаксичким функцијама, па и атрибутивно, од њему хомонимичног облика у саставу сложених глаголских облика, који се гради од свих глагола без изузетка. С обзиром да радни партицип у првом смислу има искључиво резултативно значење, а да се односи на субјекат који никада није агенс, односно да је радња означена овим глаголом увек медијална, у (STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 208, 214) за овај облик предложен је нови термин – *медијални резулџаџиив*.

- 15 STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 197–208; слично налазимо и код М. Стевановића (STEVANOVIĆ, M.: Refleksivni glagoli i promenljivost radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 199; STEVANOVIĆ, M.: Još nešto o pridevskoj funkciji radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1958, n. s, 9/3–4, s. 86–92; STEVANOVIĆ, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, том II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986, s. 722–725), који допушта могућност грађења радних партиципа од повратних глагола (в. ниже).
- 16 Под *инхоаџиивним* у овом раду се подразумевају медијални глаголи који означавају прелазак субјекта у ново стање (нпр. *жуџеџи/йожуџеџи*, *обамираџи/обамреџи*, *суџиџи се / осуџиџи се* и сл.) У лингвистичкој литератури термин *инхоаџииван* користи се и у значењу почетно-свршен (нпр. *йоџрчаџи*, *заџеваџи* и сл.)
- 17 BELIĆ, A.: О променљивости радног (прошлог) глаголског prideva. *Naš jezik*, 1934, 2/2, s. 33–39; STEVANOVIĆ, M.: Refleksivni glagoli i promenljivost radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 196–205; STEVANOVIĆ, M.: Još nešto o pridevskoj funkciji radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1958, n. s, 9/3–4, s., s. 87–88; BRAJIĆIĆ, O.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 431; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

Од повратних глагола, били они медијални или активни, за изражавање субјекатске резултативности користе се трпни партиципи на *-н*, *-т*^{18 19}. Навешћемо један пример од медијалног повратног глагола *наінуџи се*:

(6) И на врху црквице крст је **нагнут** у истом смеру, подсећа на Голготу (Полиџика, 26.4.2008.)

Овај исти глагол могуће је употребити и активно, а партицип ће бити исти (7):

(7) Тражио сам га очима, **нагнут** у мрачну ноћ [...] (А. Тишма, *Широка вратија*).

18 А. Белић (BELIĆ, А.: О променљивости радног (прошлог) глаголског prideва. *Naš jezik*, 1934, 2/2, s. 36, 39) сматра да и повратни глаголи, уколико према њима не стоје прелазни глаголи [= ако нису субјекатски употребљени дводијатезни резултативи; С. С.], могу градити радне партиципе, мада своју тврђу поткрепљује свега двама примерима: *к усџјаломе железу, размишљање о својој разіраналој џіровини*. У оба ова случаја данас би био употребљен пре (*разіранатија џіровина*) или једино трпни партицип (*усџјано железо*). Слично и М. Стевановић у (STEVANOVIĆ, М.: Refleksivni glagoli i променљивост радног глаголског prideва. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 196–205) налази да повратни медијални глаголи резултативно значење изражавају углавном помоћу трпних партиципа, доводећи ово у везу с извесном пасивношћу радње коју такви глаголи по овом аутору најчешће имају, док се у случајевима „апсолутне медијалности, вршења процеса самог по себе“ користе радни партиципи (*ibidem*, s. 205). Аутор (*ibidem*) наводи свега три примера од повратних медијалних глагола: *расџламћеле, разбуќџјали* и *расџукли*. Слично налазимо и у (STEVANOVIĆ, М.: Још нешто о prideвској функцији радног глаголског prideва. *Naš jezik*, 1958, n. s. 9/3–4, s. 92), где аутор пише да „од глагола који су без повратне речце *се* прелазни [= субјекатски употребљени дводијатезни резултативи; С. С.] и када са њим постану медијални, особина субјекта добивена у резултату онога што значи глагол означава се трпним, а не радним партиципима“, али да „од правих медијалних глагола, без обзира на то да ли уза се имају повратну речцу *се* или су то и без ње, ако су свршени – радни придеви се, дакако, употребљавају и у придевској служби“, не поткрепљујући своју тврђу примерима. У (STEVANOVIĆ, М.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, том II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986) на с. 723 овај аутор наводи неколико десетина атрибутивно употребљених радних партиципа (истих оних које је већ наводио у (STEVANOVIĆ, М.: Refleksivni glagoli i променљивост радног глаголског prideва. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 200)), од којих је само један (*расџвећјали*) образован од повратног глагола; ово му ипак не смета да закључи да: „није тешко закључити да по правилу радни придев сваког свршеног непрелазног глагола медијалног по роду, без разлике да ли се уза њ употребљава повратна речца *се* или је он без те речце, може да се употреби у функцији обичног придева и са свим, или скоро свим, одликама које придеви као посебна врста речи имају.“ На с. 727–729 истог дела аутор опет наводи читав низ трпних (не радних!), партиципа од медијалних повратних глагола, нудећи, међутим, као објашњење за ову појаву не то што су ти глаголи повратни, већ наводну пасивност радње коју ови глаголи изражавају, односно утицај неке спољашње силе која је проузроковала прелазак у ново стање. Са М. Стевановићем се слаже О. Брајичић (BRAJIČIĆ, О.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 23, 29).

19 У српском с неповратним медијалним глаголима понекад може да се употреби и трпни партицип уместо радног, нпр. *набрекао* (код Стевановића *набрекнуо*) и *набрекнуџи, оџекао* и *оџечен* и сл. (примери из STEVANOVIĆ, М.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, том II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986, s. 733–734).

У руском језику сви медијални глаголи свршеног вида, било неповратни, било повратни, субјекатску резултативност изражавају помоћу партиципа на *-вш*, *-ш*^{20 21}. Партицип на *-вш* има знатно ширу употребу од партиципа на *-л*: он не само што се користи као субјекатски резултатив од свих медијалних глагола – не само неповратних, него се користи и као прошли радни партицип од свих глагола за изражавање разних значења из сфере претериталности и перфектности²². Међутим, за разлику од партиципа на *-л*, партицип на *-вш*, *-ш* не може се употребити предикативно. Навешћемо пар примера:

(8) На улице тепло и тихо, двор, **заросший** зеленью, призывно шумел листвою (А. Русских. *Не спрашивай почему, или дождливое лето*).

(9) **Покосившийся** сарай виднелся в конце огорода (А. Попова. *Ангел на простыне*).

У оба руска примера употребљени су партиципи на *-вш*, *-ш*: у примеру (8) од неповратног медијалног глагола *зарасти* у полупредикативној функцији, у примеру (9) од повратног медијалног глагола *покоситься* у атрибутивној функцији. Првом партиципу би у српском одговарао радни партицип *зарастѝаа* од неповратног медијалног глагола *зарастѝи*, другом – трпни партицип *накривљѝен* од повратног медијалног глагола *накривѝи се*.

Повратни глаголи који према себи имају одговарајуће прелазне глаголе (субјекатски употребљени дводијатезни резултативи) у руском језику граде трпне партиципе на *-н*, *-т*²³. Овакви повратни глаголи могу бити и медијални (нпр. *наполниться, испугаться*), и активни (нпр. *одеться, причесаться*). Могу се

20 Резултативно значење партиципа на *-вш*, *-ш* помиње се у (MASLOV, Ju. S.: *Perfektnost'*. In: BONDARKO, A. V. (ed.): *Teorija funkcional'noj grammatiki: Vvedenije, aspektual'nost', vremennaja lokalizovanost', taksis*. Moskva: URSS, 2014, s. 201; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 344–346), мада без експлицитног навођења дијатезе.

21 У руском језику један мали број медијалних глагола, углавном повратних, субјекатску резултативност изражава помоћу трпних партиципа (нпр. *Заржавленный < заржаветь, воспалённый < воспалиться, влюблённый < влюбиться, наслышанный < наслышаться*). Ови партиципи користе се искључиво као субјекатски резултативи, и јављају се у свим синтаксичким положајима, укључујући и предикативни. У атрибутивном и полупредикативном положају замењиви су партиципима на *-вш* (*влюблённый мальчик = влюбившийся мальчик*).

22 Детаљније в. у STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 344–349.

23 NEDJALKOV, V. P., JAXONTOV, S. Je.: The typology of resultative constructions. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 12; KNJAZEV, J. P.: Resultative, passive and perfect in Russian. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 345–346, 356–357; STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, s. 42–45).

употребљавати у свим синтаксичким функцијама. У овом погледу руски се не разликује од српског, који овај тип резултативности, као уосталом и све друге од повратних глагола, изражава помоћу трпних партиципа²⁴. Навешћемо један пример:

(10) Даже на фотографии было видно, как тцательно он **побрит** (С. Довлатов. *Чемодан*).

У примеру (10) употребљен је кратак облик трпног партиципа *побрит*, који се најлогичније може мотивисати активним повратним глаголом *побриться*, мада је могућа и мотивација прелазним глаголом *побрить* (у случају да га је неко обријао, нпр. берберин). У српском би овом облику одговарао исто трпни партицип – *обријан*.

Из свега овог досада изложеног у поглављу 1 може се рећи да у изражавању субјекатске резултативности дистрибуција активних и пасивних партиципа у српском језику иде по линији неповратан – повратан, док у руском иде по линији некомбиновани субјекатски²⁵ – дводијатезни.

1.1. С обзиром на то да у руском језику нема радног партиципа на *-л*, а да у српском нема радног партиципа на *-виш*, *-ш*, у случајевима који би у српском у атрибутивној или полупредикативној функцији захтевали партицип на *-л*²⁶, студенти често уместо партиципа на *-виш*, *-ш* користе семантички сродно средство, заједничко обама језицима – трпни партицип на *-н*, *-т*. Навешћемо неколико примера²⁷:

(11) Он заглядывал в ее **покраснённое** [= покрасневшее] лицо.

(12) Через полчаса **промёрзнутый** [= промёрзший] Олег пробирается к Снежане.

У српском бисмо у овим реченицама имали *поцрвенело лице* и *промрзли Олеј*.

Понекад руском неповратном медијалном глаголу одговара у српском повратни медијални глагол. Тада руском партиципу на *-виш*, *-ш* одговара

24 В. фусногу 18.

25 Субјекатски резултативи који се не могу мотивисати повратним и прелазним глаголом, који нису дводијатезни (в. KNJAZEV, J. P.: Resultative, passive and perfect in Russian. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 345).

26 Н. Лаиновић-Стојановић (LAINOVIĆ-STOJANOVIĆ, N.: *Srpski ekvivalenti ruskih radnih glagolskih prideva u jeziku struke*. Niš: Prosveta, 1998, s. 125–130) понекад као преводне еквиваленте руских партиципа на *-виш*, *-ш* наводи српске партиципе на *-л*: *возникший – насѣао, оставшийся – ѝреосѣао, осѣао*. Слично С. Терзић (TERZIĆ, S.: *Radni glagolski pridev sadašnjeg i prošlog vremena (obrada u srednjoj školi)*. *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet, Užice, 2006, 7, s. 123) као преводни еквивалент руског *пожелтевшие листья* наводи *ѝожуѣло лииѣе*.

27 У примерима из тестова оригиналан облик који је студент употребио биће представљен масним словима, док ће у угластим заградама бити дат исправан облик.

у српском не радни партицип на *-л*, већ трпни партицип, што додатно подстиче погрешну употребу трпних партиципа:

(13) Вдруг раздался отдаленный звук, точно с неба, звук **лопнутой** [= лопнувшей] струны, замирающей, печальной.

(14) Ехали на саях через плохо **замерзнутое/замёрзненное/замёрзнное** [= замёрзшее] болото.

У реченици (13) преводни еквивалент руске синтагме *лопнувшая* био би *ѣокидана* (од повратног глагола *ѣокидати се*) или *ѣукла/ѣукнуѣа жица* од неповратног глагола *пући*²⁸, а синтагми *замёрзшее болото* одговарало би *залеђена мочвара* (од повратног глагола *заледѣти се*).

Укупно смо забележили 20 грешака употребе трпних уместо радних партиципа прошлог времена у исказивању субјекатске резултативности.

1.2. Наишли смо и на усамљени покушај грађења непостојећег партиципа на *-л* од неповратних медијалних глагола, који је свакако мотивисан српским партиципом *ѣоцрвенео* (*ѣоцрневело лице*):

(15) Он взглянул на ее **покраснело** [= покрасневшее] лицо.

У анализираним тестовима није било реченица с медијалним повратним глаголима који према себи немају прелазне глаголе, односно не спадају у дводијатезне (типа *разлиться, покоситься, опуститься, спиться, срастись* и проч.), где би се очекивала употреба партиципа на *-н*, *-т* уместо партиципа на *-виш*, *-ш* (нпр. **разлитая река* уместо *разлившаяся река* (уп. срп. *изливена река*, од повратног глагола *излиѣти се*) итд.)

1.3. У примеру (16) требало је направити партицип од повратног активног глагола *причесаться*. Партицип *причѣсан* може се мотивисати и прелазним глаголом *причесать*, тако да се овај партицип може убројати у субјекатски употребљене дводијатезне. У двама случајевима студенти су употребили радни партицип *причесавшийся* од активног повратног глагола *причесаться*:

(16) Он аккуратно **причесавшийся** [= причѣсан].

Ова грешка се не може објаснити међујезичком интерференцијом, јер ће и у српском овде бити кратак облик трпног партиципа – *очешљан*. Могуће је да је студенте збунило то што је глагол повратан, па су употребили активни партицип, који чува постфикс *-ся* уместо трпног партиципа, који овај постфикс губи.

2. Партиципи на *-н*, *-т* од глагола несвршеног вида

Још једна неподударност партиципских система руског и српског језика тиче се трпних партиципа од глагола несвршеног вида. У руском језику постоји

28 В. фусноту 19.

трпни партицип садашњег времена (партицип на -м), који се гради од глагола несвршеног вида, док у српском језику овај партицип не постоји²⁹. С друге стране, у српском језику се партицип на -н, -т гради од глагола оба вида, док се у руском језику гради скоро искључиво од глагола свршеног вида³⁰. У следећим примерима студенти употребљавају трпне партиципе на -н, -т од глагола несвршеног вида, уместо партиципе на -м:

(17) Они были **ненавидены/ненавижены** [= ненавидимы] обеими.

(18) Этот звук, **изданный** [= издаваемый] ногами Жоры, очень понравился нашему руководителю.

Било је 10 грешака овог типа.

3. Погрешна употреба кратких и дугих облика трпних партиципа

3.1. Следећа група грешака тиче се употребе кратких и дугих облика трпних партиципа. Врло често срећу се кратки партиципи уместо дугих у полупредикативној функцији, што је разумљиво када се узме у обзир да је у овој функцији у српском обавезан неодређени вид, и то не само када су у питању партиципи, већ и када су у питању обични придеви:

(19) Последняя непобедимая команда на планете – баскетбольная сборная США, **составлена** [= составленная] из игроков НБА – утратила этот статус.

(20) Самым длинным оказалось выражение, **использовано** [= использованное] учениками третьего класса.

Оваквих грешака је било шест.

3.2. У следећим примерима употребљени су кратки облици партиципа у атрибутивној функцији:

(21) Им выполнить **поставлену** [= поставленную] задачу будет трудно.

(22) Вот рядом чьё-то **возбуждено** [= возбуждённое] лицо.

29 Н. Лаинович-Стојановић (LAINOVIČ-STOJANOVIČ, N.: Serbskije èkvivalenty russkich strada-tel'nyh pričastij nastojaščego vremeni v tekste po special'nosti. *Facta universitatis*, series: Linguistic and literature, 2003, 2/10, s. 375–387) примећује да постоје извесне потешкоће у преводу партиципа на -м на српски, те да се они преводе махом односним реченицама с везником који, трпним партиципом несвршеног, али и свршеног вида, или пак обичним придевом.

30 KNJAZEV, J. P.: Resultative, passive and perfect in Russian. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 348; KNJAZEV, Ju. P.: *Grammatičeskaja semantika: russkij jazyk v tipologičeskoj perspektive*. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur, 2007, s. 489; ČAGINA, O. V.: Kratkije pričastija nesoveršennogo vida na -n, -t kak ob'jekt izučenija v inostrannoju auditorii. In: ČERTKOVA, M. Ju. (ed.): *Trudy aspektologičeskogo seminaru Filologičeskogo fakul'teta MGU im. M. V. Lomonosova*, t. 4 (Doklady I Meždunarodnogo kongressa «Russkij jazyk: istoričeskije sud'by i sovremennost'» (Moskva: MGU, 13–16 marta 2001 g.). Moskva: MAKS Press, 2004, s. 176–182.

Оваквих грешака је било три. Овакве грешке могу се вероватно такође уврстити у међујезичку интерференцију, с обзиром да би одговарајући српски наставци у оба придевска вида били управо овакви (-у и -о), мада су то у ствари баналне грешке, које одражавају слабо познавање придевске промене (наставак -у из примера (21), рецимо, у придевској промени у књижевном језику ни не постоји).

3.3. Следећи тип грешака тиче се употребе дугог облика трпног партиципа у предикативној функцији:

(23) Довољно брзо стало јасно, что ее предложения не будут **принятые** [= приняты] никогда.

(24) Они были **ненавидимые** [= ненавидимы] обеими.

Овај тип грешке био је изузетно чест – 45 грешака! Он се не може објаснити међујезичком интерференцијом, с обзиром на то да је и у српском у предикативној функцији обавезан кратак облик, односно неодређени вид. Корене ове веома распрострањене грешке треба тражити вероватно у могућности употребе придева обе дужине у предикатној функцији у руском језику, што код говорника српског језика ствара погрешну претпоставку о могућности овакве употребе и код трпних партиципа, које неки студенти очигледно недовољно разграничавају од правих придева.

4. Грубе граматичке грешке које нису последица међујезичке интерференције, већ слабог општег познавања граматике руског језика

4.1. Грешке у дијатези:

(25) Каждое чувство, **повторяющее** [= повторяемое] артистом, должно быть ему коротко знакомо.

(26) Самым длинным оказалось предложение, **использовавшее** [= использованное] учениками третьего класса.

Оваквих грешака је укупно било 11. Од тога је 8 грешака било везано за употребу активног партиципа садашњег времена уместо пасивног партиципа садашњег времена. За овај партицип не постоји прави еквивалент у српском језику³¹, те га студенти теже усвајају од других партиципа. Овоме такође вероватно доприноси и његова ређа употреба у односу на већину других партиципа³².

31 В. фусноту 29.

32 Н. Лаинович-Стојановић (LAINOVIČ-STOJANOVIČ, N.: Serbskije èkvivalenty russkich strada-tel'nyh pričastij nastojaščego vremeni v tekste po special'nosti. *Facta universitatis*, series: Linguistic and literature, 2003, 2/10, s. 376) наводи да је у техничким текстовима овај партицип трећи по

4.2. Грешке у времену:

(27) И мы смотрим вслед **улетавшему** [= улетающему] самолёту и понимаем – навсегда...

(28) Специалисты советуют включить в рацион продукты, **содержавшие** [= содержащие] витамины А, С.

Занимљиво је да је у свих 14 случајева погрешне употребе времена реч била управо о употреби радног партиципа прошлог времена уместо радног партиципа садашњег времена. Ако је у примеру (27) управни глагол употребљен у историјском презенту, што је могло утицати на то да се студент одлучи за партицип прошлог времена, у примеру (28) избор партиципа прошлог времена (чак шест пута) не може се овако објаснити. У суштини немамо ваљано објашњење за ову појаву.

4.3. Одсуство конгруенције: студент је употребио правилан партицип, али га је оставио у основном облику – номинативу једнине мушког рода. Такви су следећи примери:

(29) Одной из важных проблем, **препятствующий** [= препятствующих] развитию интернет-трейдинга, является отсутствие компьютерного образования.

(30) Я люблю свою Родину, Родину, **победивший** [= победившую] фашизм.

(31) Довольно быстро стало ясно, что ее предложение не будет **принятый** [= принято] никогда.

Направљено је 11 грешака овог типа.

4.4. У следећим примерима студент је свестан да партиципи конгруирају, али употребљава погрешан наставак, односно показује или непознавање адјективне промене (градиво прве и друге године студија), или неразумевање реченице:

(32) У Пекина и Москвы близкие взгляды на судьбу **контролируему** [= контролируемых] американцами институтов глобального управления.

(33) На нём **изображены** (= изображён) человек в синей шляпе.

(34) И мы смотрим вслед **улетающую** (= улетающему) самолёту и понимаем – навсегда...

(35) И тут же в **раскрытых** (= раскрытую) дверь вошел Алеха.

(36) Коза идёт по лугу, **пахнущая** (= пахнущему) мёдом.

Покушаћемо да објаснимо грешке у примерима (32–36). У примеру (32) студент вероватно мисли да се партицип односи на облик *судьбу*, а не на *институтов*; притом користи непостојећи кратак наставак акузатива женског рода (што је могуће утицај наставак за датив мушког/средњег рода *-ему*). У примеру (33) студент је, могуће, хтео да употреби дуг облик партиципа (што

учесталости са 17.79% од укупног броја партиципа у односу на радни партицип садашњег времена (53,83%), трпни партицип прошлог времена (26,72%), док је радни партицип прошлог времена веома редак (1,66%).

би такође било погрешно), али га је написао без *-й*. У примеру (34) студент је можда мислио да је именица *самолёт* женског рода (= самолёта), а да се предлог *вслед* користи с акузативом. Пример (35) је, могуће, случај међујезичке интерференције с именицом *врата*, која у српском спада у *pluralia tantum*, с тим да је студента предлог *в* повукао да употреби локатив, уопште не узевши у обзир сам облик именице *дверь* у реченици. У реченици (36) студент мисли да се партицип односи на именицу *коза*, уместо на именицу *луг*.

За поједине случајеве нисмо пронашли логично објашњење, нпр:

(37) Он заглядывал в ее **покрасневшим** [= покрасневшее] лице.

(38) Для меня, повара по специальности, человека, **имеющие** [= имеющего/имевшего] дело только с бытовой техникой, компьютер всегда казался чем-то волшебным.

Укупно је грешака с погрешним наставком било 22.

4.5. У следећим примерима погрешна је основа партиципа. Студенти знају који партицип треба употребити и у ком облику, али не знају како се мења дати глагол. По учесталости издвајају се следећа два типа грешака:

(39) Фосфаты, **содержающиеся** [= содержащиеся] в моющих средствах, способствуют увеличению численности водорослей.

(40) Семьи **погибнувших** [= погибших] участников собрались.

У примеру (39) студенти глагол друге конјугације с основом инфинитива на *-а* мењају као глагол продуктивне класе типа *читать*. У примеру (40) глагол гради основу прошлог времена без суфикса *-ну*, али га студенти третирају као глагол продуктивне класе типа *крикнуть*, који задржава *-ну*. Неким студентима муку су задавали глаголи типа *идти*, који граде радни партицип прошлог времена од суплетивне основе *шед-*:

(41) **Привший** [= пришедший] ему на смену молодой учитель не подвержен этим порокам.

(42) **Прийдевших, пришавших** [= пришедших] студентов звали Дмитрий и Артём.

Било је укупно 28 оваквих грешака.

4.6. Било је и случајева писања дуплог *н* с кратким обликом трпног партиципа прошлог времена. Студентима је ово правописно правило познато још с правописних вежби на првој години, тако да грешака није било много – седам. Навешћемо један пример:

(43) И я вижу, как там **нарисованны** [= нарисованы] несложные линии.

4.7. Студенти су понекад заборављали постфикс *-ся* приликом грађења радних партиципа:

(44) Я отодвинул сундук, **оставший** [= оставшийся] от прежних хозяев, и засунул в щель ключ.

Направљене су три грешке овог типа.

4.8. У неколико случајева студенти су употребљавали друге глаголске облике уместо партиципа: (45) садашње време; (46) повратни пасив садашњег времена; (47) герунд несвршеног вида; (48) прошло време:

(45) Российская сборная, **состоит** [= состоящая] из 86 паралимпийцев, рассчитывает войти здесь в десятку сильнейших.

(46) Эта книга сегодня **читается** [= читаема] всеми.

(47) Этот звук, **издавая** [= издаваемый] ногами Жоры, очень понравился нашему руководителю.

(48) Справа по ходу движения старый город, более-менее **сохранил** (= сохранивший) оригинальную градостроительную концепцию 1950–1960-х годов.

С. Терзић³³ наводи као посебно учесталу грешку превођење руских радних партиципа њима по форми и пореклу сродним српским герундима (нпр. *живущий* као *живећи*). Ми на овакве случајеве нисмо наилазили, очигледно због саме поставке задатка.

4.9. У појединим случајевима студенти су мењали вид глагола. У примеру (49) требало је направити партицип од глагола *показывать*, а у примеру (50) од глагола *проводить*:

(49) Сегодня это самая частая тема, **показанная** (= показываемая) по телевидению.

(50) В результате **проведенных** (= проводимых) мероприятий обнаружено много нарушений.

Овај тип грешке се понавља трипут. Интересантно је да у сва три случаја студенти покушавају да избегну трпни партицип садашњег времена.

4.10. Сигурно је да су многе грешке које смо сврстали у неку од наведених категорија просто лапсуси. Тешко је, међутим, утврдити да ли је грешка резултат незнања или лапсус, тј. најчешће је могуће само евидентирати грешку, али не и њену мотивацију. Једино смо за следеће две грешке сигурни да су словне грешке, те њих нисмо сврстали ни у једну од претходно наведених категорија:

(51) Не могут эти руки, **огрубевшие** [= огрубевшие] от работы, рушить то, что ими же создано.

(52) **Пришедших** [= пришедших] студентов звали Дмитрий и Артём.

У примеру (51) студент је побркао слова *ш* и *щ*. У примеру (52) студент је написао *й* под утицајем инфинитива *прийти*.

33 TERZIĆ, S.: Radni glagolski pridev sadašnjeg i prošlog vremena (obrada u srednjoj školi). *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet, Užice, 2006, 7, s. 123–124, 127.

5. Многоструке грешке

Ипак најзаступљеније су биле грубе грешке које се истовремено могу класификовати у више категорија, односно грешке које су ван категоризације. Анализираћемо неколико примера таквих грешака:

(53) Вдруг раздался отдаленный звук, точно с неба, звук **лопнутых** [= лопнувшей] струны, замирающей, печальной.

(54) И мы смотрим вслед **улетевшем** [= улетающему] самолёту.

(55) Они были **ненавидённые** [= ненавидимы] обеими.

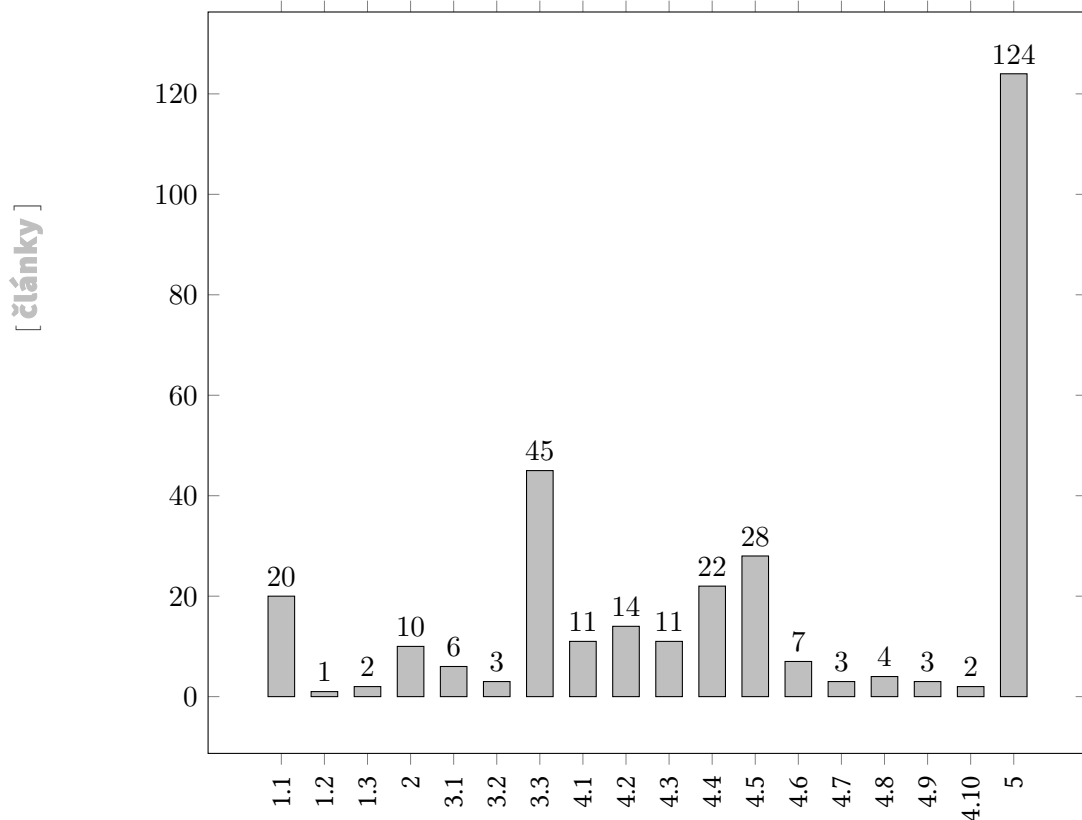
У примеру (53) имамо и погрешну дијатезу, и погрешан наставак; у примеру (54) – време, вид, наставак; у примеру (55) – време, основу и наставак. Оваквих грешака направљено је 124.

Закључци

Најзаступљенији типови грешака су грешке које нису последица међујезичке интерференције. То су пре свега: 5. многоструке грешке (39,24%), 3.3. употреба дугог облика трпног партиципа у предикативној функцији (14,24%), 4.5. погрешна основа (8,86%), 4.4. погрешан наставак (6,96%), 1.1. употреба партиципа на *-н*, *-т* уместо партиципа на *-ви*, *-ш* у функцији субјекатског резултатива (6,32%). Учесталост појединих типова грешака може се представити таблицом 1.

Уколико групишемо 1.1.–1.2, 2.–3.2, које су последица међујезичке интерференције, и упоредимо их с осталим грешкама, видећемо да ове прве чине свега 12,65% грешака. Ове грешке се свакако могу избећи, и на њих треба посебно скретати пажњу у току наставе. И на многе грешке које нису везане за међујезичку интерференцију могуће је скретати пажњу на часовима: 3.3. на употребу кратког облика трпних партиципа у предикативној функцији; 4.3. чињеницу да партиципи нису непроменљиве речи, већ конгруирају с управном речју; 4.5. промену неких глагола и начин грађења партиципа, нарочито на глаголе типа *содержать* и *погибнуть*; 4.6. писање једног *н* у кратким облицима трпних партиципа прошлог времена; 4.7. чување постфикса *-ся* код радних партиципа и њиховог губљења код трпних партиципа, образованих од повратних глагола. Овакве грешке чине 29.75% свих грешака. Нажалост, највећи број грешака отпада ипак на такорећи немотивисане, непредвидиве грешке – 57,6%, које су, чини нам се, одраз недовољно усвојеног градива о партиципима, као и слабијег знања граматике руског језика уопште.

Таблица 1. Учесталост типова грешака

Библиографија:

- BELIĆ, A.: Musić d-r A. Značenje i upotreba participâ u srpskohrvatskom jeziku. Napisao redovni pravi član – –. Rad, 1935, 250, str. 127–157. *Južnoslovenski filolog*, 1933–1934, 8, s. 195–202.
- BELIĆ, A.: O promenljivosti radnog (prošlog) glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1934, 2/2, s. 33–39.
- BRAJIČIĆ, O.: *Funkcija sinonimije participskih konstrukcija i adnominalnih odnosnih rečenica u ruskom i srpskohrvatskom književnom jeziku*. (Doktorska disertacija), 1982. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- ČAGINA, O. V.: Kratkije pričastija nesoveršennogo vida na -n, -t kak ob”jekt izučeniya v inostrannoj auditorii. In: ČERTKOVA, M. Ju. (ed.): *Trudy aspektologičeskogo seminara Filologičeskogo fakul’teta MGU im. M. V. Lomonosova*, t. 4 (Doklady

- I Meždunarodnogo kongressa «Russkij jazyk: istoričeskije sud'by i sovremennost'» (Moskva: MGU, 13–16 mara 2001 g.). Moskva: MAKS Press, 2004, s. 176–182. ISBN 5-317-00949-9.
- DAHL, Ö.: *Tense and aspect systems*. Oxford – New York: Basil Blackwell, 1985. ISBN 0-631-14114-6.
- DORDIĆ, P.: O staroslovenskim trpnim pridevima. *Južnoslovenski filolog*, 1931, 11, s. 89–172.
- FEKETE, E.: Između pasiva i adjektiva. *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 2007, 71–72, s. 293–304. ISSN 0352-5007.
- KNJAZEV, Ju. P.: *Grammatičeskaja semantika: russkij jazyk v tipologičkoj perspektive*. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur, 2007. ISBN 5-9551-0178-0.
- KNJAZEV, J. P.: Resultative, passive and perfect in Russian. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 343–368. 90-272-2884-1.
- LAINOVIČ-STOJANOVIČ, N.: Serbskije èkvivalenty russkich stradatel'nyh pričastij nastojaščego vremeni v tekste po special'nosti. *Facta universitatis*, series: Linguistic and literature, 2003, 2/10, s. 375–387. ISSN 2406-0518.
- LAINOVIČ-STOJANOVIČ, N.: *Srpski ekvivalenti ruskih radnih glagolskih prideva u jeziku struke*. Niš: Prosveta, 1998. ISBN 86-7455-380-X.
- MASLOV, Ju. S.: Perfektnost'. In: BONDARKO, A. V. (ed.): *Teorija funkcional'noj grammatiki: Vvedenije, aspektual'nost', vremennaja lokalizovannost', taksis*. Moskva: URSS, 2014, s. 195–209. ISBN 978-5-397-04487-5.
- NEDJALKOV, V. P., JAXONTOV, S. Je.: The typology of resultative constructions. In: NEDJALKOV, V. P. (ed.): *Typology of resultative constructions*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, s. 3–62. ISBN 90-272-2884-1.
- STEVANOVIĆ, M.: Refleksivni glagoli i promenljivost radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1940, 7, s. 196–205.
- STEVANOVIĆ, M.: Još nešto o pridevskoj funkciji radnog glagolskog prideva. *Naš jezik*, 1958, n.s, 9/3–4, s. 86–92.
- STEVANOVIĆ, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*, tom II (Sintaksa). Beograd: Naučna knjiga, 1986.
- STOJANOVIĆ, S.: *Funkcionalno-semantičko polje perfektnosti u ruskom i srpskom jeziku*. (Doktorska disertacija), 2017. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- TERZIĆ, S.: Prevod participskih konstrukcija sa ruskog na srpski jezik (metodički aspekt). *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet u Užicu, 2016, 18, s. 149–156. ISSN 1450-6718.
- TERZIĆ, S.: Radni glagolski pridev sadašnjeg i prošlog vremena (obrada u srednjoj školi). *Zbornik radova*, Učiteljski fakultet, Užice, 2006, 7, s. 121–131. ISSN 1450-6718.

About the author

Stefan Stojanovic

University of Belgrade, Faculty of Philology, Department of Slavonic Languages,
Literatures and Cultures, Belgrad, Serbia

s.stojanovic@fil.bg.ac.rs

<https://orcid.org/0000-0001-9294-1868>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.